

LA GIRONA DEL TRIENNI CONSTITUCIONAL

1820-1823: tres anys d'agitada vida política en el quadern manuscrit d'un artesà

Gràcies a l'amabilitat de la família Ginès he pogut consultar un quadern manuscrit on s'explica la vivència a la ciutat de Girona de la proclamació de la Constitució, l'any 1820, la vida a la ciutat durant els tres anys d'aquella situació política i també el restabliment de l'absolutisme reial, l'any 1823. L'autor d'aquest relat és l'argenter gironí Miquel Feu i Balmes. En un altre quadern aquest mateix artesà havia deixat testimoni de la seva experiència en la participació de Girona en la Guerra del Francès.

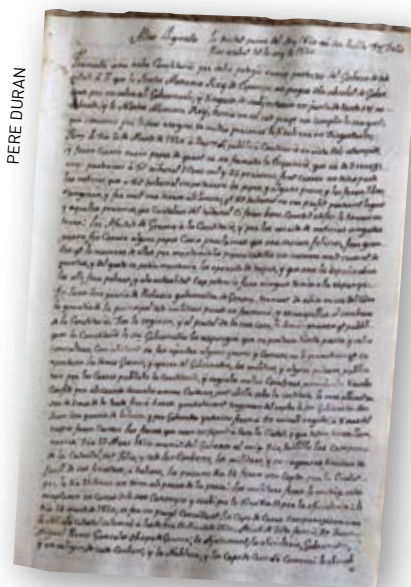
ENRIC MIRAMBELL > TEXT

Tant en un quadern com en l'altre, Feu es presenta com un patriota espanyol, però també profundament gironí. En relatar la Girona del Trienni no amaga pas el seu partidisme reialista, que queda ben patent en tot el relat; però en el seu afany per deixar constància de la realitat viscuda, també expressà alguna crítica als capitosts de la seva ideologia. Quan va escriure aquest manuscrit Miquel Feu devia ser un home de més de mitjana edat, com es pot deduir del testament de la seva filla, la qual va atorgar testament l'any 1828, en què era casada i mare de família, i en aquest document declara que els seus pares ja són difunts.

En una relació que ocupa quatre folis i escaig, Feu hi anotà un bon nombre de ciutadans de Girona addictes a la Constitució, agrupats pels carrers on

residien. Fa constar la professió de la major part d'ells, i de molts també hi afegeix si varen ser milicians voluntaris i d'alguns anota el seu comportament polític. Hi consten qualificacions tan expressives com *furioso* o *sanguinario* o *alborotado*. Aquesta relació nominal està escrita en castellà, mentre que el relat històric és en català, naturalment que amb una ortografia molt particular i amb tots els castellanismes que es vulguin. La cal·ligrafia és molt acceptable, però l'abundància d'abreviatures fa la lectura una mica laboriosa.

Els revoltats de 1820 acudiren a la casa de la ciutat i cremaren les forques: tot un símbol d'oposició a la pena de mort

PERE DURAN

>> **Manuscrit de Miquel Feu i Balmes.**

De Velasco a Minali

Comença la descripció dels esdeveniments el matí del dia 10 de març de l'any 1820. El governador, Juan José García de Velasco, havia assistit a missa a l'església del convent del Carme calçat. A la sortida es trobà amb la guàrdia formada i tots els militars que la integren ja lluien en el barret l'escarapel·la constitucional. Aparentà que no s'havia adonat de res i s'encaminà al seu domicili. Dos d'aquells militars el seguiren i en arribar a la casa li demanaren que proclamés la Constitució. Ell respongué que no hi

Dibuixado del natural y litó por E.J. Parcerisa.

Lit. de J. Bonon. casa Menier.

GERONA.

>> *Dibuix del natural de Francesc Xavier Parcerisa. Girona el 1840.*

havia cap pressa i que abans de prendre cap determinació ho havia de consultar. Prescindint del que pogués determinar el governador, un bon grup de militars i de paisans actuaren pel seu compte, proclamaren la Constitució i desfilaron pels carrers amb crits i visques. Els seguien moltes criatures disposades a fer gresca i atretes pels confits que els tiraven. El moment culminant va ser entre tres i cinc de la tarda. Els amotinats destituïren el governador Velasco i nomenaren per ocupar el càrrec interinament el coronel Guillermo Minali. Minali havia tingut un important paper en la defensa de la ciutat durant els setges de 1808 i 1809. Era el cap dels serveis d'enginyers, i per tant el responsable de les fortificacions de la ciutat. Posteriorment va escriure una història d'aquella epopeia que va ser publicada l'any 1840 i que té el valor de ser un testimoni de primera mà.

A les vuit del vespre els revoltats acudiren a la casa de la ciutat, on es guardaven les forques i les cremaren. Tot un símbol d'oposició a la pena de mort. Tanmateix, en aquells tres anys de govern constitucional les morts violentes, executades per uns i altres, no varen pas escassejar.

No se sabia si el rei havia jurat la Constitució voluntàriament o per força. Els fets van demostrar que no tenia pas ganes de deixar l'absolutisme

Jurar la Constitució

El dia 13 de maig repicaren les campanes de la catedral, Sant Feliu i de tots els convents, mentre des de finestres i balcons es disparen salves. A la nit les lluminàries completaren l'ambient festiu. El dia 14 es va fer una recapta per oferir, el dia següent, un dinar extraordinari als presos. I mitjançant la publicació d'un prego s'anuncià la celebració d'un solemne ofici a la catedral, per aquell mateix dia 15 de març. A la celebració religiosa hi assistiren el bisbe, la corporació municipal, el governador, els oficials de la guarnició, un religiós de cada convent, la noblesa i els caps de casa. Durant la celebració de l'ofici es va exposar el Santíssim. Després de la proclamació de l'evangeli, el claver de la catedral pujà a la trona i llegí el text de la Constitució, i a continuació pronuncià un sermó adient a l'acte que se celebrava. Acabat l'ofici els clergues

PERE DURAN

Altre Higienda lo tractat prime del Any 1820. va ser Ballle en Betas fins acabat tot lo any de 1820.

Formada una nova Constitució. per voler plegar varios pretextos del Govern de tots estats a fi que lo nostre Monarca Rey de Espanya: no pugés ser absolut de Governar per no saber ell Governarla, y tingues de subjectarse en junta de tots ses nobrats, y lo nostre Monarca Rey, donia un sol vot. perque nos cumplis lo seu gust, que convenia per lo seu regne. de moltes personas lo hi sols era en disgustarlo.

Primo lo dia lo de Maig de 1820. a Baxna se publica Constitució en vista dels estampats, y feren Correr varios papes de quant va ser formada la Enquisició, que va de 3 sens 35 anys portaren a dit tribunal 3 Cens mil y 26 personas, fent Correr en totes parts las noticias, que a dit tribunal encontraren los papes, y alguns presos, y los feren llibres, espegeran, y fex molt mes terror als omens, qe dit tribunal no era profit portarint lagent y aquellas personas que cuidaban del tribunal Ci feien bons. Combit edifici lo fixaren en terra: los Afectals de Gexona a la Constitució, y per los escrits de noticias vingudas uixen fex Correr alguns papes Com a proclamas que axa seriam felissos, fora guardas qe lo numero de ellas per mantenirlas pujava cada dia un numero molt crescut de pasetas, y del gasto se podia mantenir los exersits de tropas, y que axa la España obra los ulls, fora pobres, y ala actualitat Cap potencia fora ningun temor a la España.

En Juan Jose garsia de Belasco governador de Gexona. tornant de ohrir missa del Còme la guardia de la principal tots militars posats en formació, y escarpellas al sombrero de la Constitució. Dos lo segiren, y al portal de la sua casa, li demanaren qe publicques la Constitució. lo ser Governador los respongué que no portava tanta pressa, y velia consultar, Com alstant va fex ajuntar alguns gremis y Comuns, no li permeseren qe ce ajuntesen los demes gremis, y apesaa del Governador, los militars, y alguns paisans, publica ren per los Corres publichs la Constitució, y segins los moltes Criaturas, ammelanles fixanles Confits per als Corres donanles animo Cridesen junt abells, viba la Constitució, lo mes alborot va ser de 3 oras de la tarde fins a 5 oras: y immediatament traguessen del empleo lo ser Governador Don Juan Jose garsia de belasco, y per Governador ynterino feren a Don Minali engine, a 8 oras del vespre feren Crema las forcas que eran en diposit a Casa la Ciutat, y que hitor fessen llumi.

PERE DURAN

Baxna 32. Com

Miguel Pares Confiteo
Francisco Buica Tamayo
Francisco Malal quiniquilena
Sebastian Casagran Tamayo
Sebastian Grau Volunario
Manuel mercader Volunario
Ygnacio mercader Volunario
Don Francisco inno Volunario y ser
Ramon inno Volunario
Francisco molinas Volunario y ser
Manuel Comadina
Juan Julia Condoreo
Rafel Sala Boticasio
Amplacio ramani Coma de
Francisco Grau Volunario y ser
Salvador viso panadero
Don Joaquin de yper Volunario
Tomas hijo de yper Volunario
Antonio maati fuariso
Manuel Alcina Volunario fuariso
Ygnacio masat fex fuariso
Francisco diu Condoreo
Joaquín Sala Condoreo
Juan Gato sala y ramon
Jose de Aguilini Confiteo y fex
Texonin fiquis espasas
Don Mateo Rold samolra oficial
Salvador Casanovas complexo del Ajunt
Salvador Sala Tastero
Francisco portos Ympresor
Pere masatin Planells Volunario
Ramon Cabanis Volunario a Baxna
Jose Felip sala
Don sal don inno medico
Joaquim Font Planells sangraio
Jose Bellie Confiteo
Matthiasian fexer Retibero fuariso
Antonio aliba Ympresor samon

sortiren del cor i pujaren al presbiteri, de dos en dos, per jurar la Constitució. Igualment feren els religiosos, les autoritats municipals, els militars, la noblesa i els caps de casa. Tots pronunciaren la fórmula del jurament en veu alta. Seguidament el governador, Minali, acompanyat d'un sacerdot, sortí del temple per fer jurar la Constitució a la tropa que estava formada a la plaça dels Apòstols. Es dispararen tres salves d'honor. A l'interior del temple es cantà un tedèum, mentre a l'exterior un tritlleig general de campanes anunciava arreu de la ciutat la joiosa celebració.

Aquella mateixa tarda arribà la notícia que el rei havia jurat la Constitució. El narrador diu que no se sabia si ho havia fet voluntàriament o forçat. Fos d'una o altra manera, els fets posteriors demostren que les ganes de deixar el seu absolutisme no hi eren pas. Durant tres dies hi hagué lluminàries, amb acompanyament

Una llei del Govern central suprimí tots els monestirs o convents que no tinguessin un mínim de vint-i-quatre professors

de repic de campanes i les salves d'ordenança. Hi hagué una exteriorització general d'alegria. Una alegria que el narrador no devia pas compartir, però sí que era viscuda per la majoria de la població. En general els gironins eren partidaris de la Constitució; tanmateix, hi havia un sector de la població d'ideologia reialista. Entre la clerecia, especialment la regular, eren molts els partidaris del rei absolut.

La ciutat, amenaçada

El Trienni, a Girona, havia començat festi-vament i amb exteriorització joiosa; però aquesta no fou pas la tònica general en

Abundancia	Abundancia	
297	Francisco por cambriles y fincas	12
273	Joan hijo de ym cambriles don the	13
272	Francisco Garcia Calabazas valenciano	13
271	Don Jose Girones de Abila xia	14
268	Don Agustin de Canto empleado en el go. de p. de	19
267	Jose Matias Lombanero fincas	20
266	Callé de la Platería	
265	Jayme de donall Caratero	27
264	Antonio de los platos fincas	29
263	Ramon Biberan platos val. n. de	29
262	Francisco Biberan platos fincas	29
261	Don Juan Barragana Japao	29
260	Don Juan de los platos	29
259	Don Juan sacch val. de la calle	33
258	Don Juan de los platos	33
257	Ramón de los platos	37
256	Ramon Collat platos valenciano	38
255	Hilario Collat platos val. n. de	38
254	Pablo Balbani platos y fincas	39
253	Joan Collat platos valenciano	39
252	Joan Collat platos	42
251	Ramon de los platos valenciano	42
250	Ramon de los platos valenciano	44
249	Manuel de los platos	44
248	Manuel de los platos	44
247	Manuel de los platos	44
246	Manuel de los platos	44
245	Manuel de los platos	44
244	Manuel de los platos	44
243	Manuel de los platos	44
242	Manuel de los platos	44
241	Manuel de los platos	44
240	Manuel de los platos	44
239	Manuel de los platos	44
238	Manuel de los platos	44
237	Manuel de los platos	44
236	Manuel de los platos	44
235	Manuel de los platos	44
234	Manuel de los platos	44
233	Manuel de los platos	44
232	Manuel de los platos	44
231	Manuel de los platos	44
230	Manuel de los platos	44
229	Manuel de los platos	44
228	Manuel de los platos	44
227	Manuel de los platos	44
226	Manuel de los platos	44
225	Manuel de los platos	44
224	Manuel de los platos	44
223	Manuel de los platos	44
222	Manuel de los platos	44
221	Manuel de los platos	44
220	Manuel de los platos	44
219	Manuel de los platos	44
218	Manuel de los platos	44
217	Manuel de los platos	44
216	Manuel de los platos	44
215	Manuel de los platos	44
214	Manuel de los platos	44
213	Manuel de los platos	44
212	Manuel de los platos	44
211	Manuel de los platos	44
210	Manuel de los platos	44
209	Manuel de los platos	44
208	Manuel de los platos	44
207	Manuel de los platos	44
206	Manuel de los platos	44
205	Manuel de los platos	44
204	Manuel de los platos	44
203	Manuel de los platos	44
202	Manuel de los platos	44
201	Manuel de los platos	44
200	Manuel de los platos	44
199	Manuel de los platos	44
198	Manuel de los platos	44
197	Manuel de los platos	44
196	Manuel de los platos	44
195	Manuel de los platos	44
194	Manuel de los platos	44
193	Manuel de los platos	44
192	Manuel de los platos	44
191	Manuel de los platos	44
190	Manuel de los platos	44
189	Manuel de los platos	44
188	Manuel de los platos	44
187	Manuel de los platos	44
186	Manuel de los platos	44
185	Manuel de los platos	44
184	Manuel de los platos	44
183	Manuel de los platos	44
182	Manuel de los platos	44
181	Manuel de los platos	44
180	Manuel de los platos	44
179	Manuel de los platos	44
178	Manuel de los platos	44
177	Manuel de los platos	44
176	Manuel de los platos	44
175	Manuel de los platos	44
174	Manuel de los platos	44
173	Manuel de los platos	44
172	Manuel de los platos	44
171	Manuel de los platos	44
170	Manuel de los platos	44

Testament de Teresa Fen,
 Hija, Danada y Sabord, Muller de Ma-
 riano Sabord y de Aguerre, Nubre Argentor
 de San Sebastian.

En nom de Deu Nostre Se-
 ñor Jesu Christ, y de la Santitat de Ma-
 ria Nostre mada, amen.

Yo Teresa Fen, Hija, Danada
 y Sabord Muller de Mariano Sabord
 y Aguerre, Nubre Argentor de esta ciu-
 dad de Girona, y filla legitima y natu-
 ral de Manuel Fen y Sabord, tambe
 Nubre Argentor que fue de esta propia
 Ciudad, y de Manangela Fen y Hija con-
 juges difuntos. Quisimos alguna tiempo
 ha atacada de cierta indisposicion corporal,
 de la qual tengo muy gran por abso-
 lute de conciencia, y ab mon. de judicio, y
 no impedida de sentido, ni parles, valent

PERE DURAN

aquell període constitucional. Aviat començaren a aparèixer partides armades de reialistes per l'entorn comarcal. En algun moment la ciutat es veié amenaçada. Es crearen les milícies i tots els joves foren obligats a enrolar-se com a milicians o com a soldats en l'exèrcit regular. Per una llei del Govern central se suprimiren tots els monestirs o convents que no tinguessin un mínim de vint-i-quatre professors. D'acord amb aquesta disposició, dels nou convents que hi havia a Girona només quedaren els dominics, franciscans i carmelites calçats. Els religiosos de les altres sis comunitats es veieren obligats

a exclaustrar-se, i l'Estat els confiscà les cases i béns. Això augmentà l'aversió de l'element clerical contra la Constitució. Fins i tot alguns clergues empunyaren les armes, i n'hi hagué que capitanejaren algunes de les partides reialistes que pul-lulaven per les nostres comarques en una lluita aferrissada –que ensangonà el nostre país– amb els milicians i l'Exèrcit. Però tot i l'actuació armada dels reialistes, no foren pas ells els que acabaren amb el Trienni, sinó l'entrada d'un exèrcit francès, enviat pels països europeus: eren els anomenats Cent Mil Fills de Sant Lluís, comandats pel duc d'Angulema.

L'entrada dels francesos
 Quan es conegué a Girona la notícia de l'entrada de tropes franceses per donar suport als que volien restablir el rei absolut, es visqueren moments d'incertitud, amb el temor pel que pogués esdevenir. Davant aquella situació d'inseguretat, la ciutat envià una petició al general francès –que es trobava a Banyoles amb un fort contingent de tropes–, en el sentit que vingués al més aviat possible a la ciutat, per garantir l'ordre i la seguretat dels ciutadans. Atesa la petició, s'anuncià l'arribada de les tropes per a la tarda del dia 3 de maig d'aquell any 1823. Es

>> **Manuscrit de Miquel Feu i Balmes i testament de la seva filla Teresa.**

«Espanya maiirà bé»

Tot i la seva ideologia reialista, Miquel Feu s'adonava del tracte desconsiderat dels governants envers la població, i en deixà testimoni amb les següents paraules textuais: «Poc pensen los superiors meditar en planyer lo vasall, ni tampoc pensen que los pagesos de molts anys a esta part no tenen cap anyada asertada per axut. No tenen altre pensament sino que vinguan pessetas, si no malleva. Es lo motiu que Espanya mai ira be. Déu la acabarà de castigar per lo poc mirament del Govern. Que no se afiguren que en estos temps passats com los constitucionals han escurades las butxacas a vilas, pobles i ciutats, ja extremaunciats. Venen luego los reialistes acabarlos a plomar be del tot».

Si així s'expressava un reialista, què devien fer els constitucionals!

posaren guaites al campanar de la catedral per tal d'avisar la població de l'arribada dels francesos. Molta gent sortí del clos urbà i s'arribà fins a Pedret per donar la benvinguda als nouvinguts. Diu el cronista que el carrer de Pedret estava atapeït de gironins entusiastes amb el canvi de situació política. Cal tenir en compte que Miquel Feu era d'ideologia reialista i veia les coses a la seva manera. Però sí que és possible que la majoria dels gironins, fossin del partit que fossin, volguessin que hi hagués pau i tranquil·litat, i aquells tres anys havien estat de sotsobre continu.

Quan les tropes arribaren al Pont Major, la campana de la catedral dona tres tocs d'avís i seguidament hi hagué un tritlleig general, de totes les campanes de la ciutat. En el Portal de França, entrada Nord de Girona, per la plaça de Sant Pere, el bisbe i la corporació municipal esperaven les tropes, que consideraven alliberadores. En arribar el general francès al cap de les seves tropes, es procedí a la cerimònia de lliurament simbòlic de les claus de la ciutat. L'element popular hi participà amb crits de «Visca el rei» i «Visca la religió». No fora estrany que molts dels que ara proferien aquests crits, tres anys abans, amb el mateix entusiasme, cridessin «Visca la Constitució». És evident que hi havia un contingent de reialistes convençuts i un altre contingent, encara més nombros, de constitucionals, també incondicionals; uns i altres disposats a sacrificar-ho tot pel seu ideal. Però una gran majoria de la població era indiferent i el que volia era poder fer la seva vida familiar i laboral sense sobresalts.

Les partides constitucionals s'anaven retirant camí de Barcelona i de Tarragona, però resistien encara en el castell d'Hortalric i en el de Figueres. El 29 de maig Girona celebrà amb tota la solemnitat la festa de Corpus, amb processó, com en temps de pau, però amb una estreta vigilància, a càrrec de les formacions reialistes armades. Aquell mateix dia arribà la notícia de l'entrada a Madrid, el dia 23, de les tropes franceses. Anaven arribant més tropes de pas cap a Barcelona i també subministrament de queviures. El 13 de juny es féu una reunió a la casa de la ciutat per nomenar càrrecs de govern. Es procurà que els elegits fossin «ben reialistes», que no hi hagués cap dubte que haguessin servit la Constitució. La realitat va ser una mica diferent. També hi hagué qui en tota ocasió estigué en llocs de decisió. Es donaren armes als qui demostraren ser reialistes, i el 5 de juliol es publicà un pregó en què s'exigia als constitucionals que entreguessin les armes que posseïssin.

El 6 de juliol, les relíquies de sant Dalmau Moner, que havien estat traslladades a la catedral, foren retornades a Sant Domènec.

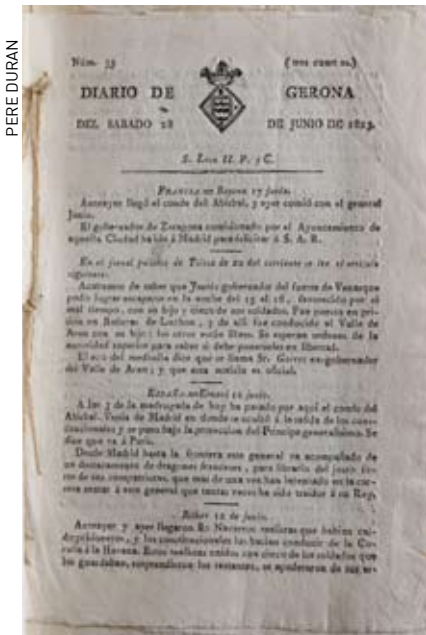
La festa de sant Lluís rei se celebrà amb lluminàries i l'exposició a la façana de l'Ajuntament dels retrats dels reis d'Espanya i de França. La vida ciutadana s'anava normalitzant, i se celebrà la festa major de l'Argenteria.

Partides constitucionals que encara resistien per terres de l'Empordà van intentar donar suport als defensors del castell de Figueres. Foren vençuts, i s'enviaren a França 2.500 presoners. A Girona se celebrà l'esdeveniment fent brandar les campanes.

El 19 de setembre entrà a Girona el general francès victoriós a l'Empordà. Passà el portal i pujà al carro triomfal per entrar a la ciutat acompanyat d'una guàrdia d'honor. Hi hagué repicament de campanes, salves d'honor i balcons i finestres ornats amb domasos. S'allotjà a Casa Carles, on el visità el bisbe per felicitar-lo.

Es publicà una disposició que informava que cada persona, fos reialista o constitucional, que no tingués arma, hauria de pagar una pesseta per ajudar a comprar armament per als guàrdies

>> Exemplant del Diario de Girona del 26 de juny de 1923.

Reincorporació dels religiosos

Els dies següents anaren arribant noves tropes franceses. També es reincorporaren els religiosos que s'havien hagut d'exclaustrar, però es van haver d'allotjar en cases particulars, atès que els seus convents estaven ocupats per les tropes.

El bisbe i la corporació municipal esperaven a l'entrada de Girona les tropes franceses, que consideraven alliberadores

Fàbriques a Girona

>> *Dibuix d'Engelmann Godefroy, titolat Fàbriques a Girona, 1824.*

reialistes. El 26 de setembre arribà la notícia de la rendició del castell de Figueres. Se celebrà amb tedèum pontifical, tritlleig de campanes i lluminàries.

Es reorganitzaren els gremis que havien estat suprimits durant el Trienni. En aquell interval alguns joves havien obert taller: ara havien de plegar o accedir a la condició de mestre, d'acord amb les ordenances del respectiu gremi.

Reposició del rei absolut

Els dies 12, 13 i 14 d'octubre se celebrà la reposició del rei absolut. Repicament de campanes, ballades a la plaça del Rei, profusament il·luminada. Tedèum a la catedral, cobrellits als balcons. Ornament dels carrers, en què destacava el de Ciutadans. Es penjà el Tarlà de l'Argenteria. Desfilà un carro triomfant dins el qual dos gironins, un fuster i un

arquitecte, representaven respectivament el rei Ferran i el duc d'Angulema, i el seguïen homes armats i molta gent.

El 3 de novembre es va conèixer la rendició d'Hostalric, Barcelona i Tarragona. Els constitucionals volien lliurar-se a les tropes franceses, i evitaven fer-ho als reialistes, ja que els odís eren massa vius. Els generals francesos van ser més benèvolts i no aplicaren la pena de mort, fins i tot facilitaren l'evasió dels comandaments constitucionalistes.

Anaven passant tropes que retornaven a França. S'allotjaven en cases particulars, la qual cosa causava un gran enuig als que ho havien de suportar. Es publicà un pregó en què es comina-

va els constitucionals a no reunir-se més de tres persones, i es prohibí malparlar del rei. També es va fer obligatori adquirir la carta de seguretat, al preu d'una pesseta: valia per traslladar-se fins a vuit hores de distància, i no més enllà; aquesta exigència no afectava cavallers, nobles, clergues i religiosos.

Es retiraren tots els monòlits que en places de les ciutats recordaven la proclamació de la Constitució.

El 23 de desembre de 1824 es van retirar les darreres tropes franceses que integraven la guarnició de Girona. I així s'acabà un episodi, ben mogut, de la nostra història, per començar-ne un altre que no va ser pas tan tranquil i assossegat com el país i els seus habitants necessitaven.

Enric Mirambell i Belloc
és historiador.